Justitieutskottets betänkande 1979/80: 31

med anledning av propositionen 1979/80: 100 såvitt gäller anslag till särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. jämte motioner

ANDRA HUVUDTITELN

Polisväsendet

Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. I propositionen 1979/80: 100 bilaga 5 har regeringen under punkten B 2 (s. 23) föreslagit riksdagen att till Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 98 300 000 kr.

Motioner

I motionen 1979/80: 802 av Maj Britt Theorin m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en fristående parlamentarisk styrelse för säkerhetspolisen samt övrigt lekmannainflytande över verksamheten i enlighet med vad som anges i motionen.

I motionen 1979/80: 803 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen som sin mening uttalar att säkerhetspolisens verksamhet i fortsättningen enbart skall inriktas på att bekämpa spioneri, terrorism och sabotageverksamhet (yrkandet 1), att riksdagen hos regeringen hemställer att den del av säkerhetspolisens organisation som innebär registrering och rapportering av politisk verksamhet snarast upplöses (yrkandet 2), att anslaget till Särskild polisverksamhet i propositionen 1979/80: 100, bil. 5, punkten B 2, reduceras i enlighet härmed (yrkandet 3) och att riksdagen hos regeringen hemställer om att en parlamentarisk utredning, vari de fem riksdagspartierna är företrädda, snarast tillsätts för att granska säkerhetspolisens verksamhet och föreslå åtgärder i syfte att trygga medborgarnas rättssäkerhet (yrkandet 4).

Utskottet

Regeringens anslagsframställning innebär en ökning av anslaget till den särskilda polisverksamheten från 90 070 000 kr. för innevarande budgetår till 98 300 000 kr. för budgetåret 1980/81. Ökningen beror till största delen på automatiska kostnadsökningar.

Under beredningen av detta ärende har utskottet haft överläggningar med de ledamöter av rikspolisstyrelsens styrelse som är riksdagsledamöter.

I motionen 803 föreslås att riksdagen skall uttala att säkerhetspolisens verksamhet i fortsättningen enbart inriktas på att bekämpa spioneri, terrorism och sabotageverksamhet, att riksdagen skall hemställa att den del av säkerhetspolisens organisation som innebär registrering och rapportering av politisk verksamhet snarast upplöses samt att anslaget reduceras med hänsyn härtill (yrkandena 1—3).

I samband med prövningen av anslagen till den särskilda polisverksamheten har utskottet åren 1971—1977 liksom föregående år behandlat motioner med likartade yrkanden som de nu framförda (se JuU 1978/79: 20). Ett yrkande rörande upplösning av nyss angiven del av säkerhetspolisens organisation och reducering av anslaget i enlighet därmed har också prövats under innevarande riksmöte (se JuU 1979/80: 3). Vid varje tillfälle har motionsyrkandena under stor politisk enighet avstyrkts av utskottet och avslagits av riksdagen. Utskottet vill särskilt hänvisa till sitt betänkande JuU 1979/80: 3, då utskottet lämnade en ingående redovisning angående bl. a. den polisiära säkerhetstjänstens organisation och verksamhet.

Enligt utskottets mening har sedan de här aktuella motionsspörsmålen senast prövades inte inträffat någon omständighet som föranleder utskottet att göra annan bedömning av dem än tidigare. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 803 i här behandlade delar.

Utskottet har inte någon erinran mot regeringens medelsberäkning.

I motionen 802 begärs en utredning om en fristående parlamentarisk styrelse för säkerhetspolisen och övrigt lekmannainflytande över verksamheten i enlighet med vad som anges i motionen. Enligt motionärernas uppfattning behövs en förstärkt medborgarkontroll av verksamheten inom den polisiära säkerhetstjänsten. Härvidlag skisserar motionärerna sådana lösningar som att säkerhetspolisen ges en egen parlamentarisk styrelse som är fristående från rikspolisstyrelsens styrelse samtidigt som lekmannainsynen på alla nivåer inom verksamheten förstärks t. ex. genom medborgarvittnen eller godemansförfarande vid tvångsåtgärder och vid införande i det hos säkerhetsavdelningen förda centrala registret.

I motionsmotiveringen återges uppgifter om lagstridigt utlämnande av information från telefonavlyssning, obehörigt utbyte med utländska säkerhetstjänster och fortsatt men förbjuden registrering av politiska åsikter liksom bristande samhällspolitisk kunskap hos befattningshavare inom organisationen. Motionärerna riktar sin uppmärksamhet särskilt mot frågan om politisk åsiktsregistrering och stadgandet i 2 § personalkontrollkungörelsen (1969: 446).

I motionen 803 begärs en parlamentarisk utredning, vari de fem riksdagspartierna är företrädda, för att granska säkerhetspolisens verksam-

het och föreslå åtgärder i syfte att trygga medborgarnas rättssäkerhet (yrkandet 4). I motionsmotiveringen återges likartade uppgifter som i motionen 802.

Frågorna om åsiktsregistrering, personalkontroll och parlamentariskt inflytande över säkerhetspolisens verksamhet behandlades utförligt av utskottet i det förut nämnda betänkandet JuU 1979/80: 3. Utskottet hänvisar till den framställning som där lämnades beträffande den polisiära säkerhetstjänstens organisation, personalkontroll, kontroll av säkerhetspolisens verksamhet samt utredningar och översyn rörande verksamheten.

Med anledning av de nu aktuella motionerna vill utskottet härutöver anföra följande.

I anslutning till ett resonemang i motionen 802 om tolkningen av 2 § personalkontrollkungörelsen uttalas att regeringen meddelat närmare bestämmelser om tillämpningen av lagrummet i form av sekretessbelagd, intern tjänsteföreskrift. Bestämmelser har meddelats dels i september 1972, dels i april 1973. Endast de sistnämnda bestämmelserna är hemliga. Beslutet om sekretess har meddelats av regeringen. Innebörden av övriga bestämmelser har utförligt redovisats i utskottets nyssnämnda betänkande s. 4 och 5.

Utskottet vill också notera att påståenden om t. ex. förbjuden åsiktsregistrering, lagstridigt utlämnande av uppgifter från telefonavlyssning och obehörigt samarbete med utländsk säkerhetstjänst, sådana som de vilka nu återkommer, tidigare har prövats och befunnits inte ge anledning till kritik mot rikspolisstyrelsen (se det nyssnämnda betänkandet s. 5 och 6).

Vad gäller utredningsönskemålen i de båda motionerna vill utskottet peka på den översyn rörande bl. a. den parlamentariska insynen som avslutades förra året (se det förut nämnda betänkandet s. 7—10). En av de lösningar som därvid övervägdes var tillsättandet av en särskild, parlamentariskt sammansatt styrelse för säkerhetstjänstens ansvarsområde. Rikspolisstyrelsen skulle med en sådan ordning få två olika styrelser — en för allmän polisverksamhet och en annan för särskild polisverksamhet. Efter ingående diskussioner inom rikspolisstyrelsen avvisades detta förslag, och beslut fattades i stället om en lösning inom ramen för styrelsens dittillsvarande form med ett väsentligt utökat antal årliga sammanträden.

Vid sitt ställningstagande till de översynsyrkanden som förelåg i höstas uttalade utskottet bl. a. följande:

Som framgår av redogörelsen ovan har nyligen avslutats en av rikspolisstyrelsens styrelse initierad översyn av säkerhetsavdelningens verksamhet i dess helhet. Översynen har resulterat i förändringar i verksamheten som är av betydelse för bedömningen av motionsspörsmålen.

Av särskild vikt härvidlag är beslutet om en väsentlig utökning av antalet årliga sammanträden med styrelsen i plenum, från hittillsvarande ett sammanträde i månaden till i princip två sammanträden i månaden. Lekmannaledamöternas möjligheter till inblick i verksamheten ökas också därigenom att uppgifter rörande införande i säkerhetsavdelningens register avses bli lagda på sammanträde i plenum. I samma riktning verkar vidare beslutet att fortsätta och om möjligt bygga ut den besöksverksamhet vid olika enheter inom säkerhetsavdelningen som ledamöterna påbörjade år 1978.

Utskottet vill i sammanhanget också betona de resultat av översynen som ligger i de nya principerna för en öppnare verksamhet och i möjligheterna till utvidgad personalutbildning, främst i fråga om en bredare samhällsorientering på olika områden.

Utskottet, som i anslutning till behandlingen av detta ärende vid besök hos rikspolisstyrelsen informerats om säkerhetspolisens verksamhet, finner sammantaget — särskilt i belysning av resultatet av den nyssnämnda översynen — att anledning saknas till någon åtgärd från riksdagens sida till följd av motionsyrkandena. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att regeringen även i fortsättningen fortlöpande ägnar säkerhetstjänsten uppmärksamhet och tar de initiativ som kan befinnas erforderliga. Med hänsyn till bl. a. önskemålen om en vidgad parlamentarisk insyn vill utskottet uttala att utskottet för sin del även framgent kommer att följa verksamheten vid den polisiära säkerhetstjänsten med uppmärksamhet.

Särskild anledning till förnyade överväganden kan bedömas uppkomma vid behandlingen av de lagförslag som kan förutses som resultat av pågående lagstiftningsarbete, t. ex. översynen av tvångsmedelsregleringen — bl. a. såvitt gäller telefonavlyssning — vid förundersökning i brottmål.

Utskottet avstyrkte bifall till de då aktuella motionsyrkandena. De avslogs av riksdagen.

De här beskrivna reformerna rörande säkerhetstjänstens organisation och verksamhet är delvis föremål för regeringens prövning och har i övriga delar varit i tillämpning under så kort tid att annat ställningstagande i ämnet än det riksdagen gjorde i december 1979 enligt utskottets mening inte är möjligt. Av betydelse i sammanhanget är att vissa andra frågor med anknytning till omorganisationen f. n. övervägs inom justitiedepartementet. Sålunda övervägs bl. a. en ändring i 1973 års föreskrifter om principerna för registrering. Hithörande frågor har också aktualiserats genom slutrapporten av 1979 års särskilda juristkommission (Ds Ju 1980: 2) Fallet Bergling, Överväganden angående åtgärder, som avlämnats till regeringen den 29 februari 1980. I rapporten föreslår kommissionen bl. a. att omorganisationen inom några år blir föremål för en förutsättningslös utvärdering.

I belysning av det anförda saknas enligt utskottets mening anledning till någon åtgärd från riksdagens sida till följd av de här behandlade motionsyrkandena. Utskottet avstyrker därför bifall till dem.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *inriktningen av säkerhetspolisens verksamhet m. m.* avslår motionen 1979/80: 803 i denna del (yrkandena 1 och 2),
2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen* med bifall till regeringens förslag i propositionen 1979/80: 100, bilaga 5, punkten B 2, och med avslag på motionen 1979/80: 803 i denna del (yrkandet 3) till *Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 98 300 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande *översyn av säkerhetspolisens verksamhet m. m.* avslår motionen 1979/80: 802 och motionen 1979/80: 803 i denna del (yrkandet 4).

Stockholm den 11 mars 1980

På justitieutskottets vägnar
LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Björn Körlof (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Arne Svensson (m), Maja Ohlin (s), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1980